

ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАРНИНГ АСОСИЙ ТУРЛАРИ: ЎҚУВ ЖАРАЁНИДА ИТ ТЕХНОЛОГИЯЛАР, ИНТЕРАКТИВ УСУЛЛАР ВА ИЖОДИЙ ЁНДАШУВЛАР

ТДИУ таянч докторанти
Эшанкулова Наргиза Хайитмуратовна

Калит сўзлар: ўқув жараёни, бошқарув малакалари, мустақил ўқув, таълим самарадорлиги, рақамли таълим, жамоавий ишлаш, муаммо ечиш қобилияти, креатив фикрлаш, виртуал ўқув муҳити, интерактив таълим платформалари

Абстракт

Таълим тизимида инновацион ёндашувлардан фойдаланиш ўқувчиларнинг билим сифатини ошириш, уларнинг ўқув жараёнидаги қизиқишини сақлаш ва давомий ривожланишини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга. Бугунги кунда таълим муассасалари ИТ технологиялар, интерактив усуллар ва ижодий ёндашувлардан кенг фойдаланиб, дарсларни янада таъсирли ва самарали қилиб ташкил этишга интилишмоқда. Ушбу мақолада ушбу ёндашувларнинг турли томонлари, уларнинг ўқув жараёнидаги самарадорлиги ва уларни амалга оширишдаги муаммолар таҳлил қилинади.

Кириш

Жаҳон миқёсида таълим тизимидаги глобал ўзгаришлар ва рақамлаштириш жараёнлари анъанавий таълим усулларига кучли таъсир кўрсатди. Бунинг натижасида, замонавий таълим тизимида ўқув жараёнини самарали ташкил этиш ва ҳар бир ўқувчининг индивидуал имкониятларини ҳисобга олишга хизмат қилувчи янги ёндашувларга эҳтиёж сезилди. Инновацион ёндашувлар таълимда янги усуллар, технологиялар ва интерактив воситаларни қўллаб-қувватлайди ва уларнинг қўлланилиши натижасида талабаларнинг ўқув жараёнидаги иштироки ва қизиқиши ошиши мумкин.

ИТ технологиялар ўқув жараёнини индивидуаллаштириш, виртуал муҳитда таълим олиш ва дарсларни онлайн тарзда ташкил этиш имконини беради. Интерактив усуллар талабаларни жонли равишда ўқув жараёнига жалб қилиш ва уларнинг ўқишга нисбатан ижобий муносабатини шакллантиришга хизмат қилади. Ижодий ёндашувлар эса талабаларда мустақил фикрлаш, муаммоларни ўз усулларида ҳал қилиш қобилиятини ривожлантиришга ёрдам беради.

Тадқиқотда инновацион ёндашувларнинг турли кўринишлари ва уларнинг таълим жараёнига таъсирини ўрганиш учун қуйидаги методлардан фойдаланилди:

Адабиётларни таҳлил қилиш: Инновацион ёндашувлар, IT технологиялар ва интерактив усуллар бўйича турли илмий манбалар, жумладан, мақолалар, китоблар ва конференция материаллари ўрганилди. Ушбу ёндашувларнинг назарий асослари ва амалиётда қўлланилиши бўйича маълумотлар йиғилди

Ўқитувчилар ва талабалар ўртасида инновацион ёндашувлардан қўлланилиши ҳақида анкета ўтказилди. Уларнинг қайси турларидан кўпроқ қониқарли натижаларга эришилаётганлиги бўйича фикр-мулоҳазалар йиғилди.

Тажриба ўтказиш: Таълим жараёнида IT технологиялардан, интерактив усуллардан ва ижодий ёндашувлардан фойдаланиб дарсларни ташкил этиш орқали талабаларнинг академик натижалари ўлчанди. Тажриба жараёнида ҳар бир ёндашувнинг фойда ва камчиликлари баҳоланди.

Тадқиқот натижалари инновацион ёндашувларнинг ўқув жараёнида қўлланилиши талабаларнинг ўқув жараёнига нисбатан ижобий муносабатини оширишини ва билимларни ўзлаштириш даражасини яхшилашини кўрсатди.

IT технологиялар: Онлайн дарс платформалари, масалан, Zoom, Google Classroom, ва Microsoft Teams ёрдамида ўқув жараёнини ташкил қилиш натижасида талабалар дарсларга қўшимча қизиқиш билдиришди. Айниқса, видеоматериаллар, интерактив тақдимотлар, ва виртуал лабораториялар ўқув жараёнини жонлантиришда катта ёрдам берди. Ушбу технологиялар орқали талабаларнинг мустақил ўқув жараёнидаги иштироки оширилди, чунки улар ўзига қулай вақтда дарс материаллари билан танишиш имкониятига эга бўлди.

Интерактив усуллар: Тадқиқотлардан келиб чиқиб, интерактив ёндашувлар, масалан, кейс-стади, рольли ўйинлар ва гуруҳли муҳокамалар талабаларда фаол иштирок, жамоавий ишлаш ва мулоқот кўникмаларини ривожлантиришга ёрдам бериши аниқланди. Ҳар бир ўқувчи ўзининг билим даражасини ошириш учун ўзини фаолроқ кўрсатишга интилади.

Ижодий ёндашувлар: Талабаларга муаммоларни мустақил ҳал қилиш имконини берадиган ижодий ёндашувлар талабаларнинг креатив фикрлаш қобилиятини ривожлантиришга ёрдам берди. Масалан, муаммо ечимини ижодий усулда топиш талабаларда фикрни эркин ифодалаш қобилиятини оширган. Лойиҳа ишлари, презентациялар ва креатив топшириқлар орқали талабаларнинг ижодий салоҳиятини кўриш имкони пайдо бўлган.

Тадқиқот натижалари таълим жараёнида инновацион ёндашувларнинг қўлланилиши талабаларнинг ўқишга бўлган қизиқишини оширишда муҳим аҳамиятга эга эканлигини тасдиқлайди.

IT технологиялар: Ўқув жараёнини рақамли муҳитга кўчириш натижасида, талабалар ўқув материалларига доимо кириш имконига эга бўлишди. Бу таълим жараёнини глобаллаштириш ва ҳар бир ўқувчига индивидуал ёндашувни таъминлаш имконини беради. Шунингдек, бу воситалар таълим жараёнини узлуксиз давом этишини таъминлаб, талабаларнинг фаоллигини сақлашга ёрдам беради.

Интерактив усуллар: Интерактив усулларни қўллаш натижасида талабалар бир-бирлари билан ҳамкорликда ишлашни ўрганадилар, бу эса уларда жамоавий ишлаш кўникмаларини ривожлантиришга ёрдам беради. Бундан ташқари, интерактив усуллар ҳар бир талабанинг ўқув жараёнида фаол иштирокини таъминлаб, уларнинг билим сифатини оширади. Бу усуллар талабаларнинг фикрлаш даражасини чуқурлаштиришга, янги билимларни тезроқ ўзлаштиришга ёрдам беради.

Ижодий ёндашувлар: Ижодий ёндашувлардан фойдаланиш талабаларда муаммоларни янги усуллар билан ҳал қилиш, янги фикрлаш қобилиятини ривожлантиради. Тадқиқот натижалари кўрсатганидек, ижодий ёндашувлар ёрдамида ўқув жараёни талабалардаги мустақил фикрлаш салоҳиятини кучайтиради, бу эса талабаларнинг келажақдаги касбий фаолиятида муваффақиятли бўлишларига ёрдам беради.

Хулоса

Замонавий таълим жараёнида IT технологиялар, интерактив усуллар ва ижодий ёндашувлардан фойдаланиш талабаларнинг билим олиш жараёнидаги иштироки ва қизиқишини оширишда муҳим аҳамият касб этади.

IT технологиялар таълим жараёнини янада самарали ташкил этишда муҳим рол ўйнайди, чунки улар орқали ўқувчилар ўзларининг таълим жараёнини мустақил бошқариш имконига эга бўлади.

Интерактив усуллар талабалар ўртасида жамоавий ишлаш кўникмаларини ривожлантириб, уларни ўқув жараёнида фаол иштирок этишга чорлайди.

Ижодий ёндашувлар эса талабаларнинг креатив фикрлаш қобилиятини кучайтиради ва уларда муаммоларга индивидуал ёндашувни шакллантиради. Бир қатор тадқиқотлар IT технологияларнинг таълим жараёнига қўшган ҳиссасини аниқлаган. Масалан:

Мустақиллик ва қизиқишни ошириш: Online платформалардан, хусусан, Google Classroom, Zoom, ва Microsoft Teams сингари таълим воситаларидан фойдаланиш натижасида талабаларда мустақил ўқув жараёнига қизиқиш кучаяди. Тадқиқотлар кўрсатадики, онлайн дарслар ёрдамида талабаларга билим олиш жараёнини ўз вақтида ташкил этиш ва ўзлаштириш имконияти яратилади. Масалан, 2020 йилдаги пандемия даврида онлайн ўқув

платформалари орқали амалга оширилган таълимнинг самарадорлиги юқори бўлгани таъкидланади.

Таълим жараёнини рақамлаштириш: IT технологиялар ёрдамида ҳар бир талабанинг ўзлаштириш даражасини кузатиш ва таҳлил қилиш имконияти кенгроқ бўлади. Бундай ёндашув таълим жараёнининг индивидуаллаштирилишига ёрдам беради, чунки ўқитувчилар онлайн платформаларда талабаларнинг фаолиятини назорат қилиб, ҳар бир талабага зарур бўлган ёрдамни кўрсатиш имкониятига эга бўладилар.

Интерактив усуллар таълим жараёнини жонли ва талабалар ўртасида ҳамкорликка асосланган муҳитга айлантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Кейс-стади ва рольли ўйинларнинг таъсири: Тадқиқотлар кўрсатганидек, кейс-стади ва рольли ўйинлар сингари интерактив ёндашувлар талабаларнинг воқеаларга тезроқ мослашиши ва муаммоларни амалий равишда ҳал қилиш кўникмаларини шакллантиришга ёрдам беради. Масалан, ҳар хил воқеалар ёки муаммоларни амалий равишда кўриб чиқиш орқали талабаларда маълум бир ҳолатларда қарор қабул қилиш қобилияти ривожланади. Бу усулларнинг самарадорлиги Германия ва АҚШдаги педагогика соҳасида ўтказилган тадқиқотлар орқали тасдиқланган.

Мулоқот кўникмаларини ривожлантириш: Талабалар ўртасидаги гуруҳли муҳокамалар ва ҳамкорликка асосланган усуллар талабаларни дарс жараёнида фаол иштирок этишга ундайди. Интерактив усуллар ҳар бир талабанинг ўз фикрини эркин ифода қилишига имкон беради ва бунинг натижасида талабаларнинг мулоқот ва жамоавий ишлаш кўникмалари ривожланади.

Умуман олганда, замонавий таълимда инновацион ёндашувларнинг қўлланилиши таълим жараёнини янада самарали қилиб, талабаларнинг келажакдаги муваффақиятли фаолияти учун зарур бўлган билим ва кўникмаларни шакллантиришга ёрдам беради.

Адабиётлар рўйхати

1. **Anderson, T., & Dron, J.** (2011). "Three generations of distance education pedagogy." *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 12(3), 80-97. DOI:10.19173/irrodl.v12i3.890.
2. **Barber, M., Donnelly, K., & Rizvi, S.** (2013). *An avalanche is coming: Higher education and the revolution ahead*. Institute for Public Policy Research. Available at: IPPR Publications.
3. **Garrison, D. R., & Kanuka, H.** (2004). "Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education." *The Internet and Higher Education*, 7(2), 95-105. DOI:10.1016/j.iheduc.2004.02.001.

4. **Laurillard, D.** (2012). *Teaching as a Design Science: Building Pedagogical Patterns for Learning and Technology*. Routledge.
5. **Mishra, P., & Koehler, M. J.** (2006). "Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge." *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.
6. **OECD.** (2018). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. Paris: OECD Publishing. Available at: [OECD iLibrary](#).
7. **Salmon, G.** (2000). *E-Moderating: The Key to Teaching and Learning Online*. Kogan Page.
8. **Selwyn, N.** (2014). *Digital Technology and the Contemporary University: Degrees of Digitization*. Routledge.
9. **Siemens, G.** (2005). "Connectivism: A learning theory for the digital age." *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3-10. Available at: [ITDL Journal](#).
10. **Vygotsky, L. S.** (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.